

ŠIAULIŲ UNIVERSITETO

filologijos krypties
gretinamosios kalbotyros studijų programos
išorinio išsamiojo

VERTINIMO IŠVADOS

Šiauliai University

study field of philology
external assessment of
contrastive linguistics study programme

Final Report

Grupės vadovas:
Team leader:

prof. habil. dr. Rūta Marcinkevičienė

Nariai:
Team members:

Jūratė Palionytė

prof. dr. Vilija Salienė

doc. dr. Jolanta Zabarskaitė

Vilnius
2009

Vertintos studijų krypties programos duomenys

Studijų programos pavadinimas	Gretinamoji kalbotyra
Valstybinis kodas	62104H106 (62604H104)
Studijų rūšis ¹	MG
Studijų forma ² ir trukmė (metais)	N (2); D (2)
Programos apimtis kreditais	80
Suteikiamas laipsnis	Filologijos magistras
Programos įregistravimo data ir įsakymo Nr.	1997 m. gegužės 19 d. Nr. 565

¹ MG – magistrantūros.

² D – dieninės, N – neakivaizdinės.

Turinys

1. Įžanga	4
2. Studijų programos tikslai ir uždaviniai	4
3. Programos analizė:	6
3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai	6
3.2. Studijų realizavimas ir parama studentams	8
3.3. Studentų skaičiaus kaita	8
3.4. Dėstytojai	9
3.5. Programos pranašumai ir trūkumai	9
4. Materialiosios sąlygos	10
5. Išoriniai santykiai	10
6. Grįžtamasis ryšys	10
7. Vidinis studijų kokybės užtikrinimas	11
8. Apibendrinamasis studijų krypties programos įvertinimas	11
8.1. Rekomendacijos aukštajai mokyklai	11
8.2. Siūlymas dėl akreditacijos	12

Ižanga

Vertinama Filologijos studijų krypties magistrantūros programa *Gretinamoji kalbotyra*, kurią vykdo Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Rusų kalbos katedra (pagrindinė vykdytoja) kartu su kitomis ŠU Humanitarinio fakulteto katedromis.

Magistrantūros studijų programa vertinama remiantis Šiaulių universiteto rektoriaus prof. V. Lauruškos patvirtinta *Savianalizės suvestine* (toliau – *Savianalizė*), kurios rengimo grupei vadovavo prof. Aloyzas Gudavičius.

Taip pat remiamasi vizito į ŠU Humanitarinį fakultetą išvadomis bei pastebėjimais. Šiaulių universiteto Humanitariniame fakultete 2009 metų kovo 3 d. lankėsi studijų programų ekspertų grupė, vadovaujama Rūtos Marcinkevičienės (VDU). Dalyvavo vertinimo grupės narės: Vilija Salienė (VPU), Jūratė Palionytė (VLKK), Jolanta Zabarskaitė (LKI). Vizitą koordinavo Rasa Šlikaitė (SKVC).

1. Studijų programos tikslai ir uždaviniai

Magistrantūros studijų programa *Gretinamoji kalbotyra* yra klasikinio tipo, plečiamoji studijų programa, kurios poreikis programos autorių parengtoje *Savianalizėje* motyvuojamas nuolat intensyvėjančiais tarpkultūriniais kontaktais su Vakarų Europos ir kitomis šalimis.

Programos poreikis bei tikslai ir uždaviniai turi atitikti valstybės arba regiono plėtros perspektyvą; darbo rinkos paklausą; darbdavių interesus bei studentų poreikius (žr. *Išorinis studijų programų vertinimas. Metodinės rekomendacijos ekspertams*, Vilnius, 2008). *Savianalizės* autoriai Programos poreikį motyvuoja tuo, kad ji turi būti išsaugota dėl savo filologinio pobūdžio, plg., „stabilizuojantis visuomenės raidai ši disproporcija (tarp taikomųjų ir filologinių programų – pastaba mūsų) turėtų mažėti, todėl universitetuose turi būti išsaugotos ir filologinio profilio programos“. Magistrantūrą „Gretinamoji kalbotyra“ baigęs absolventas apibūdinamas kaip „platų filologinį išsilavinimą ir erudiciją turinti asmenybė, gerai mokanti vieną ar dvi užsienio kalbas, įgijusi mokslinio tyrimo įgūdžius, <...>, savo karjerą siejanti su moksliniu darbu ir darbu aukštosiose mokyklose“ (p. 7).

Keturi iš šešių Programos tikslų yra orientuoti į mokslininko ir/arba dėstytojo rengimą (plg. „Gilinti ir plėsti lingvistinę kompetenciją <...> toliau tęsti studijas doktorantūroje (pirmasis tikslas); „Orientuoti studentus šiuolaikinėje mokslo paradigmoje <...>“ (antrasis tikslas); „Ugdyti poreikį domėtis lingvistinėmis ir apskritai filologinėmis problemomis <...>“ (trečiasis tikslas) (p. 7–8). Trys iš šešių *Savianalizėje* vardijamų uždavinių: naujų teorinės kalbotyros žinių suteikimas (pirmasis uždavinys); mokslinio darbo pagrindų suteikimas tolesnei akademinėi veiklai (antrasis uždavinys); pažintinių gebėjimų ugdymas <...> gvildenant kalbotyros klausimus (trečiasis uždavinys) (p. 8) – taip pat rodo, kad pirmiausia orientuojamasi į mokslininko ir/arba dėstytojo rengimą.

Šie tikslai ir uždaviniai atitinka principą, kad „Orientuotos į mokslinę veiklą ir keliančios mokslinę kvalifikaciją magistrantūros studijos rengia studentus mokslininko tyrėjo arba pedagogo karjerai“ (*Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašas*, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. ISAK-1551; toliau – *Aprašas*).

Tačiau ekspertuojamoje Programoje nėra atsižvelgta į regiono socialinės ir kultūrinės rinkos poreikius. Programos poreikis nėra pagrįstas regiono raidos perspektyvomis bei esamos darbo rinkos paklausa. Gerai parengtas ir gebantis mokslinį darbą dirbti absolventas nėra paklausus Šiaurės Lietuvos regiono mokslinio darbo rinkoje, nes mokslininkų rinka šiame regione yra labai mažytė ir todėl greitai užpildoma.

Studijų programą realizuoja ŠU, kuris, atlikdamas valstybinį užsakymą, tenkina „ypač Šiaurės Lietuvos regiono poreikius“ (*Savianalizė*, p. 7). Kadangi studijų programa yra orientuojama pirmiausiai į visos Lietuvos poreikius, jos tikslai tik iš dalies sutampa su tais ŠU tikslais, kurie keliami šiam universitetui kaip regioniniam universitetui.

Kad Programa atlieptų regiono socialinės bei kultūrinės rinkos poreikius ir atitiktų universiteto misiją, kuri yra „mokslo ir studijų veikla skatinti šalies, ypač Šiaurės Lietuvos, kultūros, socialinę ir ekonomikos pažangą“ (šaltinis www.su.lt) bei taptų konkurencingesnė ir patrauklesnė studentams, reikėtų pasirinkti ir kitą magistrantūros studijų vykdymo principą, kad „orientuotos į analitinę taikomąją veiklą ir keliančios profesinę kvalifikaciją magistrantūros studijos (rengia studentus) kitai profesinei veiklai“ (*Aprašas*). Remiantis šia nuostata reikėtų papildyti ir koreguoti magistrantūros studijų programai *Gretinamoji kalbotyra* keliamus tikslus bei uždavinius.

Programos vykdytojai, atsiliepdami į naujus aukštojo mokslo iššūkius, turi išsikelti tokių naujų tikslų, kurie leistų išplėsti absolventų įsidarbinimo galimybes ir įvairovę pagal turimą konkurencingą išsilavinimą ir suformuluoti tokius uždavinius, kurie šios magistrantūros programos turinį papildytų programos konkurencingumą didinančiomis taikomosiomis bei teorinėmis disciplinomis, kad būtų galima rengti mobilesnius specialistus, turinčius įvairesnių teorinių ir taikomųjų kompetencijų. (Konkretūs siūlymai skyriuje 3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai).

Jei Programos vykdytojai mano, kad ji turėtų išlikti kaip akademinė gilinamoji (ne plečiamoji) programa su rimta mokslinio tiriamojo darbo tradicija ir Lietuvoje žinomos akademinės mokyklos reputacija būtina suformuluoti tokius papildomus tikslus bei uždavinius, kurie leistų išplėsti regiono sampratą. Šiuo metu tai vienintelė *Gretinamosios kalbotyros* magistrantūros programa Lietuvoje ir, greičiausiai, Baltijos regione. Jos vykdytojai (pirmiausia prof. A. Gudavičius) atlieka savitus šios krypties tyrimus ir yra sukūrę savitą lingvistikos mokyklą. Studentams dėstomi originaliomis lingvistinėmis idėjomis paremti dalykai, pvz. *Gretinamoji semasiologija*, *Etnolingvistika*, etc. Reikia aktyviau reklamuoti unikalią tokio pobūdžio magistrantūrą ne tik Lietuvoje, bet ir kaimyninėse šalyse, ypač tuose universitetuose, su kuriais ŠU aktyviai bendradarbiauja (pavyzdžiui, Daugpilio universitete).

Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše yra reikalavimas, kad taikomieji studijų dalykai (tiek pagrindinių studijų lygio, tiek gilinamojo lygio) programos apraše išskiriami. Bendra šių dalykų apimtis priklauso nuo magistrantūros tikslų, tačiau pateiktoje Programos *Savianalizėje* to nėra padaryta. Tik iš dalykų aprašų galima spręsti, kad kai kurie privalomieji ir pasirenkamieji dalykai leidžia formuoti praktines taikomojo pobūdžio kompetencijas, pavyzdžiui, *Vertimo teorija ir praktika*, *Dalykinė užsienio kalba* ir kt. Programos vykdytojai turėtų Programoje išryškinti jos praktinius, taikomuosius aspektus.

Daugiau nei pusė Programos tikslų ir uždavinių orientuoja į tai, kad ši studijų programa yra skirta pasirengti trečiosios pakopos studijoms, tačiau tik viena iš penkių magistrantams formuojamų kompetencijų („mokslinio darbo kompetencija“) tą patvirtina. Kitos kompetencijos yra labai bendro pobūdžio (plg. gebėjimas bendrauti su kitų kultūrų atstovais; gebėjimas suvokti savo tautinį tapatumą; neverbalinis bendravimas darbo grupėje, poroje, kolektyve ir pan. (p. 8–9). Magistrantui kompetencija „Informacijos paieška iš pirminių ir antrinių informacijos šaltinių...“ (p. 8) yra per menka: tokią kompetenciją turėtų suformuoti jau vidurinės mokyklos vyresnėse klasėse. *Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše* sakoma, kad „Greta studijų tikslų turi būti aprašyta numatomoji magistrantūros studijų absolvento kompetencija ir jos vertinimo metodika“. Kompetencijas, kurias ši Programa išugdo (ar turi tikslą išugdyti) reikia įvertinti ir sukonkretinti, nenutolstant nuo keliamų tikslų bei uždavinių.

3. Programos analizė

3.1. Programos sandara, turinys ir studijų metodai

Ekspertuojamoji programa veikia nuo 1993 metų, koreguota 2000 ir 2005 metais. *Savianalizėje* nurodyta, kad yra dvi studijų formos – dieninė ir vakarinė, tačiau vizitas į fakultetą parodė, kad šiuo metu veikianti studijų forma yra neakivaizdinė – studentai susirenka kartą per mėnesį ir intensyviai dirba savaitę. Ši studijų forma pačios programos vykdytojų yra vertinama neigiamai, plg., „didžioji dalis magistrantų dirba, todėl nukenčia studijų kokybė“ (p. 21). Studentai, atvirksčiai, tokiu studijų organizavimu labai džiaugėsi.

Į studijų programą priimami tik filologijos bakalauro diplomą turintys studentai, labai gerai mokantys bent vieną užsienio kalbą. Programos vykdytojai nepateikia bent trumpos privalomųjų gebėjimų, gautų pirmosios pakopos studijose, analizės. *Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše yra reikalavimas, kad „Ne mažiau kaip 80 procentų gilinamosios magistrantūros programos, ne mažiau kaip 60 procentų plečiamosios magistrantūros programos apimties turi sudaryti gilinamojo lygio dalykai, kurių turinys paremtas arba dalykais, studijuotais anksčiau baigtų pagrindinių studijų programoje, arba kitos krypties pagrindinių studijų lygio specialiaisiais dalykais, studijuojamais magistrantūros pradžioje“.* Privalomųjų dalykų anotacijose, kaip būtino pasirengimo žinios, leidžiančios studijuoti privalomuosius dalykus, vardinamos tokios disciplinos: baltų filologijos įvadas; lietuvių kalbos istorinė gramatika; latvių kalba; rusų bendrinė kalba; prūsų kalba (su išlyga – „jei įmanoma“); gretinamoji gramatika (žr. *Privalomųjų ir pasirenkamųjų dalykų anotacijos*, p. 25–53). Skirtingų specialių žinių, gaunamų studijuojant skirtingas filologijas, reikalavimai, keliami studentui, rodo, kad šios magistrantūros studijų turinys nėra nuosekliai grindžiamas žiniomis ir įgūdžiais, įgytais pirmosios pakopos universitetinėse studijose. Akivaizdu, kad lituanisto bakalauro diplomą turintis studentas gali būti nesimokęs rusų kalbos, o rusistiką baigęs studentas neturės lietuvių kalbos istorinės gramatikos žinių, germanistui ar romanistui gali trūkti ir rusų kalbos, ir lietuvių kalbos istorinės gramatikos žinių. Todėl ir dalykų aprašuose neretai nurodoma rekomenduojamoji literatūra rusų kalba (yra net ir lenkiškos mokslinės literatūros) nėra pagrįsta. Nemokančiam rusų kalbos studentui be išlyginamųjų studijų yra sudėtinga studijuoti *Gretinamosios kalbotyros* magistrantūroje. Visa tai rodo, kad studijų programos turinys turi būti peržiūrėtas ir įvertintas studijuoti atėjusio magistranto jau turimų žinių atžvilgiu. Rekomenduojamoji literatūra turi būti siūloma tomis kalbomis, kurias studentas moka.

Gilnamųjų disciplinų skaičius Programoje taip pat nėra aiškus tada, kai privalomųjų dalykų anotacijose kaip būtinas pasirengimas dalyko studijoms nurodoma, kad privalomas filologo bakalauro diplomą (p. 27, 29, 37). Programos turinį vykdytojai turi įvertinti taip pat ir gilnamųjų bei plečiamųjų dalykų santykio požiūriu, kartu atsižvelgdami į ateinančiųjų studijuoti magistrantų pasirengimą.

Ši Programa veikia ne vienerius metus, todėl didesnėji dalis dėstomų disciplinų yra motyvuotai parinktos, remiantis Programos vykdytojų, o ypač prof. A. Gudavičiaus, patirtimi. Yra labai įdomių, gerai parengtų disciplinų, pavyzdžiui, *Etnolingvistika*, *Gretinamoji semasiologija* ir kt.

Naujajame mokslo ir studijų įstatyme teigiama, kad *magistrantūros studijos vykdomos universitetuose, kuriuose atliekami studijų kryptį atitinkantys moksliniai tyrimai*³. Manytume, kad prof. Aloyzo Gudavičiaus sukurta unikali Lietuvoje gretinamosios kalbotyros mokykla, jo mokslo darbai bei išugdyti specialistai abejonių nekelia.

³ LR Mokslo ir studijų įstatymas. 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242

Tačiau norėdami išsaugoti Programą ir pritraukti pakankamai studentų, (bent tiek, kad susidarytų minimali grupė), jos vykdytojai turi koreguoti Programos turinį. Jei Programa būtų kreiptina taikomosios, į socialinę plėtrą orientuotos programos kryptimi, rekomenduotume atsisakyti istorinių disciplinų. Šios disciplinos įdomios, tačiau nėra labai reikalingos į taikomuosius sinchroninius kalbos tyrimus orientuojamam magistrantui. Taip pat jų buvimas Programoje ne visada gali būti paremtas žiniomis iš bakalauro studijų (kaip minėta, nei romanistas, nei germanistas žinių pagrindo šioms disciplinoms studijuoti neturės). Istorijų dalykų Programoje labai nedaug, neparemti kitomis istorinėmis disciplinomis, jie daro paviršutiniškumo įspūdį. Atsisakius istorinių disciplinų, galima būtų vietoj, pavyzdžiui, baltų ir slavų santykių gerai išmokyti studentus rusų verslo kalbos. Taip pat papildyti programą gretinamąja terminologija; verslo ir kalbos santykių disciplinomis, etc. Stiprinant fundamentinę Programos sandaros dalį, būtų naudinga kursą išplėsti ir teorinėmis disciplinomis (pavyzdžiui, bendrąja komunikacijos teorija, semiotika ir pan.).

Programos sandara, disciplinų išdėstymas turi būti tobulinamas: rekomenduojame Leksikografijos kursą, kuris yra išklausomas tik trečiajame semestre, perkelti į pirmąjį semestrą, nes jame kalbama apie internetinius kalbos išteklius, informacijos prieigas, o tokio pobūdžio žinios yra naudingos studijų pradžioje. Siūlytume ir kitus programos dalykus išdėstyti taip, kad pirmaisiais metais studentai galėtų studijuoti bendresniuosius dalykus, antraisiais – specialiąsias disciplinas. Pasirenkamieji dalykai turėtų būti derinami su kitomis ŠU vykdomomis magistrantūros programomis.

Jau buvo minėta, kad programos dalykų anotacijose daug kur rekomenduojama literatūra rusų kalba. Jei anglų kalba nekvestionuojama, tai dėl rusų kalbos visuotinio mokėjimo kyla abejonių. Lenkų kalba tikrai nėra daugelio mokama, nors *Gretinamosios semasiologijos* dalyko aprašyme kaip rekomenduojama literatūra nurodyta Varšuvoje išleista *Studia z semantyki porownawczej* (p. 37). Reikalavimas studentams mokėti rusų ir lenkų kalbas šio dalyko anotacijoje nenurodomas. Dalykų aprašuose neturėtų būti pateikiama populiarioji literatūra (pavyzdžiui, Richard R. *Kaip išgauti taip. Menas derėtis įvairiose kultūrose*, Tyto Alba, dalykas „Kalbinės komunikacijos kultūra“ (p. 70)). Tai netinka aukštesniojo lygio, antrosios pakopos studijoms. Pasigedome ir literatūros atnaujinimo, pavyzdžiui, „Baltų kalbų istorijos“ dalyko anotacijoje naujausia rekomenduojama literatūra yra išleista 2000 metais, o per beveik dešimtmetį šioje srityje pasirodė daug naujos literatūros, (fundamentiniai Z. Zinkevičiaus, S. Karaliūno ir kt. darbai) (p. 33). Siekiant studijų kokybės, rekomenduojamos literatūros sąrašus reikia nuolat peržiūrėti, atnaujinti, pataisyti.

Šioje studijų programoje daugiausia taikomi tradiciniai metodai: paskaitos, pratybos, savarankiško darbo užduotys, referatai, seminarai. Kai kurių dalykų (Vertimo teorijos ir praktikos; Sociolingvistikos ir kt.) dėstytojai taiko ir naujesnius metodus, tokius kaip komandinis darbas, mokslinė diskusija. Pateikiant metodus Programos apraše, reikėtų pataisyti kai kurias formuluotes, pavyzdžiui, doc. Elena Akimova *Psicholingvistikos* anotacijoje rašo, kad kaip metodą taiko „psicholingvistinį eksperimentą“ (p. 43). Tai būtų labai naujas dalykas, bet iš dalyko aprašo matyti, kad dėstytoja moko eksperimentų metodikos.

Studijų planas, kreditų paskirstymas, auditorinio ir savarankiško darbo proporcijos atitinka *Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašą*.

Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše teigiama, kad „Po kiekvieno dalyko studijų magistranto žinios bei gebėjimai įvertinami egzaminu ar (ir) atestuojamu savarankišku magistranto darbu (projektu)“, tačiau Programoje šio reikalavimo ne visada paisoma, pavyzdžiui, privalomojo dalyko *Leksikografija* apraše nurodoma, kad atsiskaitymas už išklaustą kursą – kaupiamasis vertinimas (p. 46). Vertinimo sistemos principai nėra vienodi: egzaminas gali sudaryti nuo 100% iki 45%–50% viso semestro darbo įvertinimo; gali priklausyti nuo grupinio darbo, savarankiško darbo auditorijoje, rašto darbo, etc. Kai kurių Studijų kokybės vertinimo centras

dalykų aprašymuose vertinimo sistemos proporcijos yra neaiškios, pavyzdžiui, sakoma, kad atsiskaitymas tai – „Kaupiamasis vertinimas pagal darbą auditorijoje, savarankiškų užduočių atlikimą, egzaminas“ (p. 37), bet nenurodoma, kokiomis proporcijomis jis sukaupiamas. Tokie neaiškumai gali kenkti vertinimo objektyvumui, todėl rekomenduojame vertinimo proporcijas įvesti visiems dėstomųjų dalykų atsiskaitymams.

3.2. Studijų realizavimas ir parama studentams

Studijuojantieji magistrantai susitikimo metu sakė, kad jie yra patenkinti šia magistrantūra. Jie teigiamai vertino mokymo ir mokymosi sistemą, įgyjamas žinias ir įgūdžius, sakė, kad yra įdomu mokytis, gautos žinios naudingos planuojant karjerą, baigus studijas.

Magistrantai yra įtraukiami į mokslinę veiklą, dalyvauja studentų mokslinėse konferencijose, kurios kiekvienais metais rengiamos Humanitariniame fakultete, o studentų pranešimų tezės spausdinamos leidinyje „Studentų darbai“. Tačiau studentai, kurie rengiasi tyrėjo karjerai, norėtų, kad jau pirmajame magistrantūros studijų kurse būtų daugiau dėmesio skiriama mokslinei saviraiškai ir jie būtų mokomi ir skatinami rašyti įvairesnių žanrų mokslinio stiliaus tekstus.

Vizito metu matyti magistro darbai buvo parašyti užsienio kalbomis, remtasi gausia lietuvių ir užsienio literatūra. Magistro darbai daro labai gerą įspūdį (struktūra; naudojama literatūra; metodai; gausi ir gerai suklasifikuota empirinė medžiaga; pagrįstos išvados). Darbai yra analitinio pobūdžio, analizuojama dvikalbė medžiaga, plačiai remiamasi pasirinktos krypties esamais moksliniais tyrimais. Tačiau nėra aiškios magistro darbo vertinimo sistemos, jos proporcijų. Programos apraše teigiama, kad „Vertinama kvalifikacinės komisijos darbo gynimo metu, atsižvelgiant į magistranto pasisakymą, atsakymus į klausimus, recenzentų ir darbo vadovo nuomonę“ (p. 53), bet nenustatyta, kokią procentinę vertinimo dalį sudaro kiekvienas vertinimo segmentas. Rekomenduotume Programos vykdytojams įvesti magistro darbo vertinimo proporcijas.

Nors studentai yra gerai motyvuoti rimtoms antrosios pakopos studijoms, jie nedalyvauja studentų mainų programose. Viena vertus, patys studentai to nevertina neigiamai, nes mano, kad mainų programos labiau reikalingos bakalauro studijoms, o studijuodami magistrantūroje jie jau dirba, augina vaikus ir dėl to jiems yra sunkiau išvažiuoti, tačiau, kita vertus, ekspertams atrodo, kad mainų programos yra svarbios ir šios pakopos studijoms, todėl rekomenduojame jas skatinti. Kadangi magistrantūroje šiuo metu per abu kursus mokosi tik trys studentai, jie jaučiasi turį privilegijų. Dėstytojai su jais dirba *beveik individualiai*. Studentams yra suteikiama įvairi pagalba, jie visada gauna reikiamas konsultacijas. Magistrantai gerai suvokia programos uždavinius ir mato galimybes įgyvendinti savo tikslus, baigę studijas (traukia akademinė ir mokslinė veikla).

Universiteto lygiu akademinė parama studentams yra pakankama, tačiau sukūrus informacinį HSM minkštųjų infratraktūrų tinklą visos Lietuvos mastu, parama studentams patobulėtų bei būtų platesnė ir išsamesnė.

3.3. Studentų skaičiaus kaita

Studentų skaičius šioje programoje labai nedidelis. Iki 2006 metų buvo priimama tik į dienes studijas, bet dėl sumažėjusio studentų skaičiaus jos buvo nutrauktos, apsiribota neakivaizdinėmis. Nors Programoje siūloma modernių kursų (pavyzdžiui, *Sociolingvistika*, *Psicholingvistika*), tačiau ji nėra populiari. Kad į šią magistrantūros programą ateina vis mažiau ir mažiau studentų, Programos vykdytojai aiškina tuo, kad šiuolaikiniame pasaulyje reikia užsidirbti pragyvenimui, be to jauniems žmonėms trūksta motyvuotės rimtai studijuoti. Kad Studijų kokybės vertinimo centras

Programa būtų vykdoma, kad būtų pritraukiama daugiau studentų, reikia studijas padaryti labiau konkurencingas. Studentų skaičius mažėja: iš 2006–2007 ir 2007–2008 metais priimtų 9 studentų liko 3. Tai rodo ir didelį nubyrėjimą, kuris *Savianalizėje* taip pat aiškinamas tuo, kad magistrantams pritrūksta laiko nuosekliai studijuoti, jie negali atsidėti vien studijoms, reikia užsidirbti pragyvenimui. Tačiau priežasčių, matyt, reikia ieškoti giliau ir sieti jas su karjeros galimybėmis. Siekiant pritraukti studentus, reikia suformuoti studijų patrauklumo ir konkurencingumo strategiją ir taktiką, išplėsti studijų tikslus, uždavinius, sukonkretinti formuojamas kompetencijas ir modernizuoti studijų turinį, pavyzdžiui, suteikti studentams vadybos žinių pagrindų ir pan.

Konkurso į šią magistrantūrą nebūna. Visa tai rodo, kad pokyčiai būtini, norint išlaikyti šią unikalią Lietuvoje (ir ne tik) studijų programą. Kad programa gyvuotų, privalu į ją pritraukti bent minimalų skaičių studentų, užtikrinantį optimalų finansinių ir žmonių sąnaudų panaudojimą. Rekomenduojame: labiau pritaikyti Programos turinį prie rinkos poreikių ir šiuolaikinio gyvenimo iššūkių; išryškinti akademinį originalų Programos pobūdį, orientuoti Programą Baltijos šalių regionui (čia verta pasinaudoti Tartu universiteto patirtimi); kūrybiškai, įvertinus mokslinę kompetenciją ir žmogiškąjį potencialą, suderinti šios magistrantūros studijų programą su kitomis ŠU vykdomomis magistrantūros studijų programomis.

3.4. Dėstytojai

Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo reikalavimas, kad ne mažiau kaip 20 procentų gilinamojo lygio dalykų apimties turi dėstyti profesoriai, ekspertuojamoje Programoje yra išlaikytas.

Kitas *Aprašo* reikalavimas, kad visų magistrantūros studijų dalykų dėstytojų arba mokslininkų mokslinės veiklos kryptis turi atitikti jų dėstomus dalykus, tenkinamas iš dalies. Pavyzdžiui, *Vertimo teorijos ir praktikos* ir *Sociolingvistikos* kursus dėsto dr. Nijolė Merkienė, tačiau jos mokslinio darbo kryptis, kaip rodo publikacijos, yra sociolingvistika. Dr. Svetlana Karavajeva skaito *Leksikografijos* kursą, nors jos pateiktos publikacijos yra iš sociolingvistikos. Be to, ji yra stažavusi užsienio universitetuose ir institutuose (Heidelbergo un-te, Rusijos MA A. S. Puškino Rusų kalbos institute) vertimo teorijos ir praktikos srityje.

Programos dėstytojų pateiktas mokslinių publikacijų sąrašas vertinimo kriterijų „universitetinių studijų teorinių dalykų dėstytojai yra aktyvūs mokslininkai“ (*Išorinis studijų programų vertinimas. Metodinės rekomendacijos ekspertams*, Vilnius, 2008) visiškai tenkina. Gyvenimo aprašymuose pateikti dėstytojų mokslo darbai (straipsniai, monografijos) nauji, daugelis jų išspausdinti 2003-2007 metais.

Stiprinant dėstytojų mokslinį potencialą, reikia daugiau atsižvelgti į dėstomo dalyko ir dėstytojo mokslinių interesų bei kvalifikacijos santykį. Kai kuriuos dėstytojus reikia skatinti rengti mokslines publikacijas ir iš dėstomųjų dalykų krypties (pavyzdžiui, „Vertimo teorijos ir praktikos“, „Leksikografijos“).

Programos vykdytojams pagal galimybes reikia atnaujinti Rusų kalbos katedros personalą jaunų mokslininkų, baugusių šią Programą, jėgomis. Tai svarbu, norint išlaikyti šios studijų Programos unikalius bruožus ir prof. A. Gudavičiaus sukurtą lyginamosios semasiologijos ir etnolingvistikos mokyklą. *Gretinamosios kalbotyros* programa yra orientuota į mokslininkų rengimą, tačiau pagrindinei Programos vykdytojai, Rusų kalbos katedrai, specialistai neparengiami jau daugelį metų. Apskritai, per 17 metų Katedra nepriėmė nė vieno naujo dėstytojo.

Siekiant Programos patrauklumo ir konkurencingumo, rekomenduojama surasti galimybių kviestis vizituojančius dėstytojus/mokslininkus iš kitų aukštųjų mokyklų bei mokslo institucijų.

3.5. Programos pranašumai ir trūkumai

Svarbiausias Programos pranašumas – jos unikalumas. Ši Programa yra atsiradusi iš aukščiausio lygio prof. Aloyzo Gudavičiaus etnolingvistikos, gretinamosios semasiologijos, interlingvistikos akademinės mokyklos. Programa yra klasikinė, daugelis jos dėstomų dalykų yra paremti ilgamečiais moksliniais tyrimais, vykdomais aktyvių mokslininkų. Magistrantų baigiamieji darbai rodo, kad ją baigusieji yra gerai teoriškai pasiruošę, geba dirbti akademinį ir mokslinį darbą. Privalumu laikytina ir tai, kad studentai, klausydami šios programos kursų, gilina užsienio kalbos žinias ir įgūdžius.

Svarbiausias Programos trūkumas: jos tikslai ir uždaviniai nėra pakankamai patrauklūs šiuolaikiniams, į perspektyvios karjeros bei įsidarbinimo galimybes orientuotiems studentams, todėl jų trūksta. Manytume, šis procesas vyksta dėl to, kad studijų Programos tikslai ir uždaviniai nėra atnaujinti, atsižvelgiant į studijų programų konkurencingumo principus, atitinkančius naujus besikeičiančios kultūrinės ir socialinės aplinkos iššūkius, mokslo ir studijų reformos reikalavimus. Kitas Programos trūkumas – mokslinio potencialo per lėtas atsinaujinimas ir be išlyginamųjų studijų sunkiai įvykdomi reikalavimai turėti kai kurių specialiųjų žinių bei gebėjimų, įgytų bakalauro studijose (rusų kalba, lietuvių kalbos istorinė gramatika ir kt.).

4. Materialiosios sąlygos

Gretinamosios kalbotyros studijų programos studentai naudojami ŠU Humanitarinio fakulteto baze. Auditorijų skaičius yra pakankamas, veikia dvi kompiuterinės klasės, dvidešimties darbo vietų skaitykla. Kompiuterių klasės įjungtos į ŠU kompiuterių tinklą.

Veikia fakulteto skaitykla, kurioje kaupiama informacinio pobūdžio literatūra bei pagrindinė mokomoji. Studentai naudojami atnaujintos centrinės bibliotekos paslaugomis, kurioje sukaupta nemaža šios magistrantūros studijų krypties mokslinės periodikos, kitos literatūros. Kadangi šios studijų programos studentai magistro darbus rengia svetimomis kalbomis ir jiems ypač reikalinga įvairiakalbė literatūra, studijų kokybė pagerėtų, jei valstybėje atsirastų visuotinai prieinamas *HSM* skaitmeninių išteklių tinklas, kuris leistų gauti informaciją apie visus skirtingose Lietuvos mokslo ir studijų institucijose kaupiamos specializuotos užsienio leidyklų literatūros katalogus. Šiuo metu studentai literatūros ieško įvairiais būdais, naudojami ir ta literatūra, kuri „dažnai yra perkama dėstytojų iniciatyva“ (p. 21).

Pagrindinis materialinės bazės trūkumas – „gerokai senstelėjusi“ (p. 21) literatūra. Tačiau universitetas yra pajėgus padėti taisyti, nes, kaip rašoma *Savianalizėje*, „pastaraisiais metais naujų knygų įsigijimui skiriama daugiau lėšų“ (p. 21).

5. Išoriniai santykiai

Gretinamosios kalbotyros programa yra vienintelė tokio pobūdžio programa Lietuvos universitetuose. Tačiau kalbotyros magistro studijos yra vykdomos ir kituose universitetuose (VU, KU). Programos aprašuose nėra numatytų studentų mainų ir dėstytojų bendradarbiavimo su panašias programas vykdančiais universitetais. Studentai ir dėstytojai nedalyvauja akademinuose mainuose šios Programos atžvilgiu. Nors *Savianalizėje* rašoma, kad Humanitarinis fakultetas turi ryšių su Didžiosios Britanijos, Švedijos, Norvegijos, Latvijos, Danijos universitetais, o Rusų kalbos katedra yra išsaugojusi gerus akademinis ryšius su Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos mokslo ir studijų institucijomis, šie ryšiai su Programos vykdymu yra susiję tik kaip dėstytojų mokslinių stažuočių galimybė. Tai Programos turiniui tiesioginės įtakos nedaro, todėl rekomenduotume panaudoti turimus išorinius ryšius Programos turinio atnaujinimui ir jos populiarinimui ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių universitetuose.

6. Grįžtamasis ryšys

Kaip teigiama *Savianalizėje*, ŠU nekaupiama buvusiųjų magistrantų karjeros statistika. „Santykiai su buvusiais gretinamosios kalbotyros magistrantais remiasi jų pačių poreikiu bendradarbiauti su Šiaulių universitetu.“ (p. 22). Nurodoma, kad buvusieji magistrantai dirba įvairų darbą, dauguma – pagal specialybę. Dominuoja švietimo srities darbuotojai, dėstytojai (kolegijose, ŠU). Trys šios Programos absolventai yra gavę daktaro laipsnį.

Susitikime su ekspertėmis dalyvavo kolegijų dėstytojai, tarptautinių projektų vadybininkas (taip pat dirbantis kolegijoje), ŠU dėstytojos. Jų nuomonė apie Programą buvo teigiama, jų manymu, gautų žinių pakanka siekiant karjeros mokslo ir studijų institucijose. Į susitikimą atėjo darbdavių atstovai (taip pat Šiaulių krašto kolegijų vadovai) gyrė absolventus ir sakė, kad dar norėtų ir galėtų įdarbinti šios Programos absolventų. Buvo pabrėžiamas geras užsienio kalbų mokėjimas, akademinis pasirengimas. Siūlymų Programos tobulinimui nebuvo gauta, nes susitikimas buvo „proginis“, specialiai suorganizuotas pagal ekspertavimo metodiką, o reguliarių susitikimų su darbdaviais, jų lūkesčių analizės Programos vykdytojai neatlieka. Manytume, kad toks susitikimas nėra visiškai objektyvus, nes atėjo tik dalis socialiai suinteresuotų darbdavių ir absolventų (kaip buvo minėta, Šiaulių krašto kolegijų vadovai, darbuotojai ir ŠU dėstytojai). Siekiant Programos tobulinimo, jos kokybės gerinimo, studijų turinio atnaujinimo, rekomenduotume jos vykdytojams atlikti išsamią grįžamojo ryšio analizę.

7. Vidinis studijų kokybės užtikrinimas

Savianalizėje teigiama, kad didžiausia atsakomybė už studijų kokybę tenka Rusų kalbos katedrai (p. 23). Programos dalykai atestuojami humanitarinių mokslų studijų programų komitete ir tvirtinami taryboje bei ŠU senate. Tai įprastinės procedūros. Kitų būdų ir mechanizmų, skirtų būtent *Gretinamosios kalbotyros* programos kokybės užtikrinimui, nėra, nevykdomos studentų apklausos. Todėl tenka konstatuoti, kad aiškios ir nuosekliai veikiančios vidinio studijų kokybės užtikrinimo sistemos nėra, todėl ją būtina sukurti, nurodant jos vidinės kontrolės mechanizmus, periodiškumą, sukuriant objektyvią sistemą, kaip įtraukti studentus į vertinimo procesus.

8. Apibendrinamasis studijų krypties programų įvertinimas

8.1. Rekomendacijos aukštajai mokyklai

8.1.1. Būtina ištaisyti tuos programos trūkumus, kurie neatitinka nustatytų teisės aktų (Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašas, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. ISAK-1551

8.1.1.1. Ugdomas magistrantūros studijų absolvento kompetencijas koreguoti taip, kad jos būtų susijusios su Programos tikslais ir uždaviniais, taip pat per vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemą būtų realizuojamas jų įvertinimas, kad būtų išlaikomas *Aprašo* reikalavimas „Greta studijų tikslų turi būti aprašyta numatomoji magistrantūros studijų absolvento kompetencija ir jos vertinimo metodika. Iš studijų tikslų ir absolvento kompetencijos formulavimo turi būti aišku, ar per magistrantūrą rengiamasi tolesnėms (trečios pakopos) studijoms, ar profesinei veiklai.“ Tokiam tikslui pasiekti būtina:

8.1.1.1.1. Išplėsti ir atnaujinti programos tikslus bei uždavinius, juos įvertinti darbo rinkos poreikiais, baigusiųjų magistrantūros studijas karjeros galimybėmis išugdytų gebėjimų bei įgytų žinių požiūriu.

8.1.1.1.2. Suderinti Programos tikslus ir uždavinius su ŠU misijos iškeltais tikslais ir uždaviniais.

8.1.1.1.3. Sukurti aiškia ir nuosekliai veikiančią vidinio studijų kokybės užtikrinimo sistemą.

8.1.1.2. Išspręsti kai kurių studijoms būtinų privalomųjų žinių ir gebėjimų (rusų kalbos ir kt.) vietą studijų procese išlyginamųjų studijų būdu arba koreguojant programos dalykų aprašuose keliamus reikalavimus studentams, kad būtų išlaikytas *Aprašo* reikalavimas, kad studijų turinys turi būti paremtas „arba dalykais, studijuotais anksčiau baigtų pagrindinių studijų programoje, arba kitos krypties pagrindinių studijų lygio specialiaisiais dalykais, studijuojamais magistrantūros pradžioje“.

8.1.1.4. Išskirti taikomuosius studijų dalykus, kad būtų išlaikytas *Aprašo* reikalavimas „Taikomieji studijų dalykai (tiek pagrindinių studijų lygio, tiek gilinamojo lygio) programos apraše išskiriami. Bendra šių dalykų apimtis priklauso nuo magistrantūros tikslų.“ Siekiant Programą padaryti patrauklią studentams besikeičiančioje kultūrinėje ir socialinėje rinkoje, koreguoti jos sandarą ir turinį, papildant jį konkurencingomis taikomosios, į socialinę plėtrą orientuotomis studijų kryptimis.

8.1.1.5. Suderinti dėstytojų mokslinės veiklos ir dėstomųjų dalykų kryptis, kad būtų išlaikytas *Aprašo* reikalavimas „Visų magistrantūros studijų dalykų dėstytojų arba mokslininkų mokslinės veiklos kryptis turi atitikti jų dėstomus dalykus arba jie turi turėti ne trumpesnę kaip dešimties metų dėstomus taikomuosius dalykus atitinkančią profesinės veiklos patirtį“.

8.1.2. Siūloma:

8.1.2.1. Programos dalykus išdėstyti taip, kad pirmaisiais metais studentai galėtų studijuoti bendresnius dalykus, antraisiais – specialiąsias disciplinas.

8.1.2.3. Atnaujinti literatūros sąrašus, pateikiamus prie dalykų aprašų, nurodyti naujausią literatūrą, internetinius šaltinius. Motyvuoti ir pagrįsti, ar studentai realiai yra pajėgūs skaityti rekomenduojamą literatūrą rusų ir lenkų kalbomis.

8.1.2.4. Atnaujinus programos sandarą turinio atžvilgiu aktyviau reklamuoti tokio pobūdžio magistrantūrą ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje (pirmiausia Baltijos šalyse).

8.1.2.5. Sukurti žinių ir atliktų darbų (magistro darbo ir kt.) vertinimo sistemą, kuri remtųsi objektyviais ir studentui iš anksto žinomais kriterijais.

8.1.2.6. Siekiant išlaikyti prof. A. Gudavičiaus sukurtą originalią akademinę gretinamosios semasiologijos ir etnolingvistikos mokyklą, pagal galimybes atnaujinti pagrindinės Programos vykdytojos – Rusų kalbos katedros – mokslinį potencialą, skatinti dėstytojus aktyviau dalyvauti mokslinėje veikloje pagal dėstomų dalykų kryptis.

8.1.2.7. Išplėsti išorinių santykių sistemą taip, kad atsirastų daugiau studentų ir dėstytojų mainų galimybių, derinant šios Programą turinį su kitomis Lietuvos ir užsienio studijų programomis. Išorinius fakulteto ir katedros ryšius panaudoti *Gretinamosios kalbotyros* programos propagavimui kituose šalies ir užsienio aukštosiose mokyklose.

8.2. Siūlymas dėl akreditacijos

Plečiamosios magistrantūros studijų programą *Gretinamoji kalbotyra* (valstybinis kodas 62604H104) siūloma **akredituoti lygtinai**.

Vertinimo grupės vadovė

prof. habil. dr. Rūta Marcinkevičienė

Narės:

Jūratė Palionytė

prof. dr. Vilija Saliene

doc. dr. Jolanta Zabarskaitė